

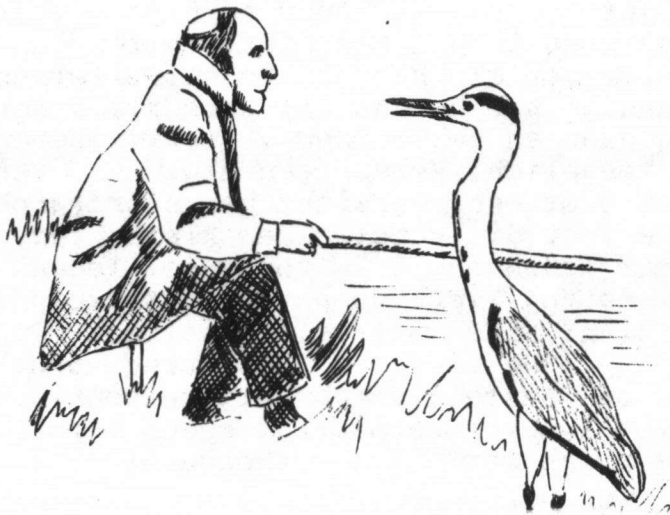
Blauwe Reigerkolonies in Zd-Kennemerland in 1983

1. Inleiding.

De Blauwe Reiger (*Ardea cinerea*) is met name in de polders en het stedelijk gebied van Zuid-Kennemerland een algemene verschijning, hoewel ook in het duingebied wel Blauwe Reigers worden gezien. Een groot gedeelte van deze vogels zal afkomstig zijn uit één van de broedkolonies die zich in onze regio bevinden.

Die broedkolonies worden niet alleen bij ons, maar in geheel Nederland reeds lange tijd geïnventariseerd. Zo zijn er landelijke inventarisaties uitgevoerd in o.a. 1925, 1937 (Brouwer), 1950 (Braaksma en Mörzer Bruyns) en 1962 (van der Ven). Vanaf 1970 worden jaarlijks de kolonies geteld (Blok en Roos). Uit deze tellingen komt naar voren dat na een terugval in het aantal broedende Blauwe Reigers in de jaren '60, o.a. door vervolging en gebruik van pesticiden (dielddrin, P.C.B.), in de jaren '70 een sterk herstel is ingetreden. Met ruim 10.000 broedparen is de Blauwe Reiger talrijker dan ooit in Nederland en is daarmee het land met de grootste dichtheid aan Blauwe Reigers in Europa.

Mogelijke oorzaak hiervoor is de algehele bescherming sinds 1963 waardoor a) het afschot en de vervolging vrijwel tot het verleden behoorden en b) de Blauwe Reiger steeds meer een cultuurvolger is geworden. In die 70er jaren deed zich nl. het verschijnsel voor dat de Blauwe Reiger zich meer en meer ging aanpassen aan de mens. Terwijl vroeger de reiger een moeilijk te benaderen vogel was, ziet men hem tegenwoordig tot midden in de stad, langs stadsgrachten en bij stadsvijvertjes, waar de goudvissen het al menigmaal hebben moeten ontgelden. Het beeld van de visser met vlak naast hem een reiger is ons al vertrouwd geworden.

Die aanpassing aan de mens heeft mogelijk positieve gevolgen gehad voor de Blauwe Reigerstand, omdat de reigers makkelijker aan voedsel kunnen komen en strenge winters beter kunnen doorstaan. Als de resultaten van de tellingen in 1983 in onze regio verge-

leken worden met die van eerdere tellingen blijkt ook bij ons een toename en bovendien de vestiging van enkele nieuwe, kleine kolonies.

2. Telinstructies.

Voor het vaststellen van het aantal broedende Blauwe Reigers is het tellen van de nesten de aangewezen methode. Het vaststellen van de maximum bezetting van een kolonie is echter minder makkelijk dan het lijkt.

Waar moet men op letten bij het tellen van Blauwe Reigerkolonies:

- a) de teldata. Reeds in januari of februari komen er reigers aan in de broedkolonie, maar meestal wordt de maximum bezetting pas bereikt in de loop van mei. Daarom kan men het beste minimaal twee tellingen uitvoeren; de eerste eind april/begin mei en de ander zo laat als de bladontwikkeling dat toelaat. Te vroege of te late tellingen kunnen leiden tot belangrijke afwijkingen t.o.v. het werkelijke maximum aantal nesten.
- b) onderschatting. Men moet oppassen voor onderschatting, met name onervaren tellers komen bij hun eerste tellingen vaak te laag uit. Daarom verdient het aanbeveling met twee of meer tellers simultaan te werken en de nesten eventueel op schetskaartjes te noteren. Ook moet men letten op buiten de hoofdmacht gelegen sub-kolonies.
- c) onbezette nesten. In het algemeen kan gesteld worden dat in jaren met een stabiele of groeiende reigerbevolking alle aanwezige nesten ook bezet zijn. Onbezette nesten worden nl. vanwege het nestmateriaal geplunderd door broedparen, zodat ze of volledig verdwijnen of als een vermoltde klont achterblijven. Ook de duifachtige nestplatjes zijn vrijwel altijd bezette nesten van nieuwe broedparen.

De conclusie is dat de kans op onderschatting van het aantal nesten vele malen groter is dan de kans op overschatting.

Als aan één van de volgende criteria is voldaan kan men spreken van een bezet nest:

- a) eieren of oude of jonge vogels op het nest;
- b) verse uitwerpselen, ei-resten of voedsel op of onder het nest;
- c) vers takkenmateriaal op het nest.

Aan de hand van bovenstaande telinstructies werd de waarnemers verzocht het aantal getelde nesten door te geven.

BLAUWE REIGER

3. Biotoop.

De Blauwe Reiger is een kolonievogel, die bij voorkeur broedt in bomen, hoewel nestelen op de grond tussen het riet ook wel voorkomt (Oostvaardersplassen). Er zijn daarom i.h.a. twee voorwaarden waaraan het broedgebied van de Blauwe Reiger moet voldoen:

- a) aanwezigheid van hoge bomen. Blauwe Reigers broeden in feite niet hoger dan noodzakelijk is, omdat laag broeden meer beschutting geeft, minder wind en minder kou. Het is door de mens dat reigers hoger zijn gaan broeden; uit veiligheidsoverwegingen dus.
- b) aanwezigheid van geschikte voedselgebieden in de omgeving. Het voedsel van de Blauwe Reiger bestaat vnl. uit vis, waar hij in het broedseizoen van afhankelijk is, maar ook uit muizen, molken, insekten, vogels, kikkers e.d. Het is om die reden dat m.n. graslandpolders met hun vele sloten erg geschikt zijn als voedselgebied voor reigers. De voedselrijkdom van een gebied bepaald daarmee in grote mate de grootte van een kolonie.

Kennelijk wordt in Zuid-Kennemerland aan beide voorwaarden voldaan.

4. Telresultaten in 1983.

In 1983 waren de aantallen bezette nesten per kolonie als volgt:

Bennebroek- Huis te Bennebroek	42
Haarlemmerliede- Buitenliede	12
Heemstede- Berkenrode	67
Hoofddorp- Hoofddorpse bos	2-3
Velsen- Waterland	62

185-186 bezette nesten totaal.

De tellingen eind april leverden meestal de hoogste aantallen op. Door de sterke bladontwikkeling kwamen tellingen half/eind mei steeds lager uit. Bij de kolonie te Bennebroek werd geconstateerd dat er gevoerageerd werd in de Ringvaart en de omliggende polders. Tijdens de tellingen in Berkenrode vlogen de meeste reigers af in ono-richting. Nader onderzoek kan wellicht meer duidelijkheid verschaffen omtrent de voedselgebieden en foerageerbewegingen van Blauwe Reigers in Zuid-Kennemerland.

5. Kolonies en hun aantalsveranderingen in deze eeuw.

Zoals in de inleiding al gemeld zijn er in de loop van deze eeuw verschillende landelijke inventarisaties verricht. De resultaten voor wat betreft Zuid-Kennemerland zijn in tabel 1 weergegeven. We zullen nu per kolonie de weergegeven aantallen nader toelichten en een korte beschrijving van de kolonies geven.

Bennebroek- Huis te Bennebroek

Vanaf 1651 lag hier reeds het buiten „Duinwijk“, welke in 1761 omgezet werd in „Huis te Bennebroek“. Het bij deze buitenplaats behorende bos wordt „'t Reygersbosch“ genoemd, een teken dat hier al lange tijd een reigerkolonie moet hebben gezeten. In 1942 zijn vanwege de oorlogsomstandigheden vele nestbomen gekapt, waardoor het aantal paren sterk verminderde. Sindsdien zou deze kolonie weer in

Label 1. Blauwe reigerkolonies in Zuid-Kennemerland.

plaats	kolonie	Aantal bezette nesten in:															
		'08/09	'14	'25	'36	'38	'49	'56	'70	'71	'72	'73	'74	'75	'76	'83	
Bennebroek	Huis te Bennebroek	51		70*	>80		27	1/15	?	?	?	?	?	?	?	42	
Haarl.liede	Buitenliede	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3/4	3	6	4	12		
Heemstede	Berkenrode	-	-	-	-	-	7	6/30	?	?	15	28	46	76	57	67	
Heemstede	Hartenkamp	-	-	-	-	-	-	?	0/3	0/3	0?	-	-	-	-	-	
Hoofddorp	Bennebroekerweg	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	
Hoofddorp	Hoofddorpse Bos	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2/3	
Santpoort	Bosbeek/Spaarnberg	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Velsen	Beeckestijn	50/80	±390	±404	521	±50	±50	6/30	-	-	-	-	-	-	-	-	
Velsen	Waterland	-	-	-	-	-	-	31/100	4>	5/8	16	40/45	44	56	54/56	62	
		101/131	±460	484>		±84	45/80	4>	5/11	32/3	71/77	93	138	118/120	185/186		

In 1914 en 1938 zijn géén landelijke inventarisaties gehouden.

*Een alternatieve opgave voor dat jaar is 85 bezette nesten.

aantal zijn toegenomen. Bij de tellingen in de jaren '70 is deze kolonie echter over het hoofd gezien, maar verschillende vogelwerkgroepers bevestigden dat de kolonie de afgelopen jaren steeds bezet is geweest. Om welke aantallen het in die periode ging is niet bekend; misschien kan iemand hierover meer duidelijkheid verschaffen!

Haarlemmerliede- Buitenliede

Sinds 1972 heeft zich in een moerasbosje langs de Buitenliede een kleine kolonie gevestigd, welke een geleidelijke groei doormaakte tot 12 paar in 1983. Het gebiedje bestaat uit een elzenbroekbosje met voornamelijk els, zo'n 5-10 meter hoog.

Heemstede- Berkenrode

De naam Berkenrode bestaat al zeer lang. Het is zelfs een zelfstandige ambachtsheerlijkheid geweest met een bijbehorend slot. Ook de Blauwe Reigerkolonie aldaar is erg oud, reeds in 1492 wordt melding gemaakt van een kolonie op het landgoed (Blok, 1980, p.17). In de eerste helft van de 20e eeuw broeden er geen reigers, maar in 1947 vind een hervestiging plaats met enkele paren. De laatste jaren is het de grootste kolonie van Zuid-Kennemerland.

Hoofddorp

In 1976 vestigden zich drie paren in een met populieren omgeven boomgaard langs de Bennebroekerweg, welke kolonie zich enige jaren kon handhaven. Een paar jaar geleden echter is deze kolonie zich gaan verplaatsen naar het Hoofddorpse Bos aan de ZO-zijde van Hoofddorp en zo'n 2,5 kilometer verwijderd van de oude broedplaats. Het Hoofddorpse Bos is een al vrij oud park met flinke opgaande bomen.

Santpoort

In 1914 werden op het landgoed Spaarnberg 3 nesten geteld. In 1925 meldt men dat meerdere jaren terug in het naast Spaarnberg gelegen Boschbeek enige nesten werden geteld (Brouwer, 1926). Mogelijk betrof dit dezelfde kolonie. In 1925 is (zijn) de kolonie(s) verdwenen.

Velsen- Beeckestijn

Dit buiten dateert uit de 17e eeuw en is aangelegd in rechtlijnige franse stijl. Enkele gedeelten hielden echter hoog opgaand hout, waarin de reigers broedden. In 1925 is deze kolonie met 390 nesten de op één na de grootste kolonie van ons land na Gooilust in 's Gravenland. Door het kappen van de nestbomen in 1959 worden de reigers verjaagd, maar in 1961 zijn de reigers weer in klein aantal (ca. 20 nesten) terug. Tot in de jaren '60 blijft deze kolonie bestaan, totdat tenslotte alle reigers zijn overgestapt naar Waterland.

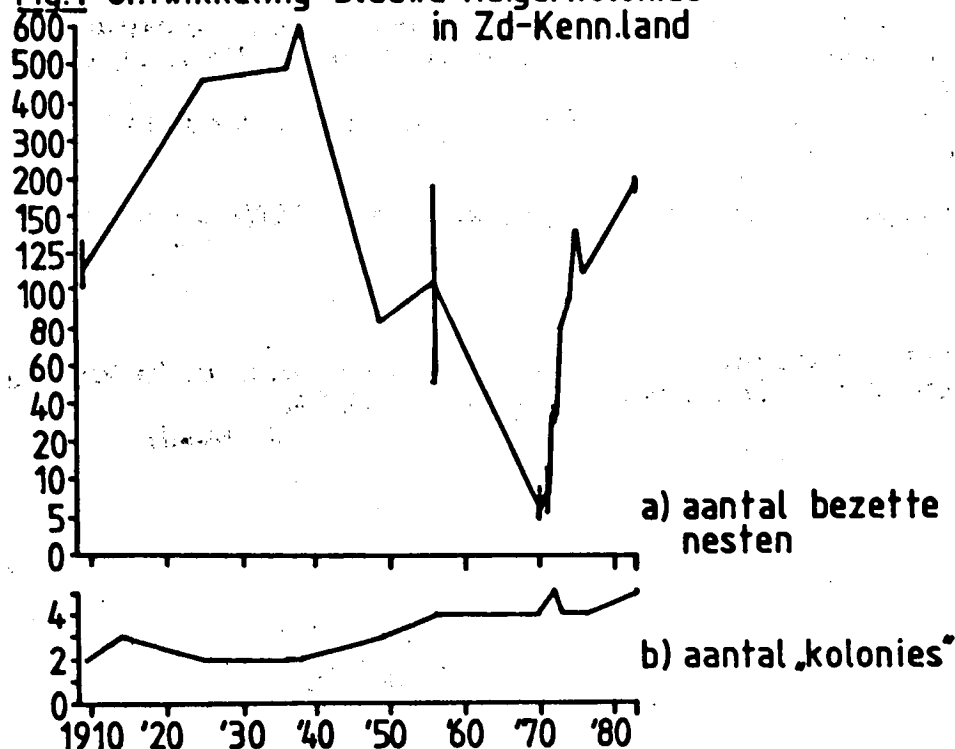
Velsen- Waterland

Dit ca. 40 ha grote landgoed is aangelegd in de zgn. engelse landschapsstijl, waarbij op kunstmatige wijze de natuur wordt na-

gebootst d.m.v. kronkelende paden, glooiingen en vijvers. De reigers broeden in hoog opgaande eiken. Een groot gedeelte bevindt zich vlak bij het landhuis in bomen die op het gazon staan.

Bezien we tenslotte de ontwikkeling van Blauwe Reigerkolonies in Zuid-Kennemerland i.v.m. Nederland als geheel dan blijkt het volgende (zie fig.1): De trend van een top in de aantallen rond 1935 gevolgd door een daling met een dieptepunt in de jaren zestig, begin zeventig en daarna weer een piek in de jaren zeventig is zowel landelijk als in onze regio waarneembaar. Het verschil is dat in Zuid-Kennemerland de aantallen in de eerste helft van de eeuw hoger lagen (als gevolg van de enorme kolonie op Beeckestijn), terwijl voor Nederland als geheel de aantallen in de jaren zeventig het grootst zijn. Zowel landelijk als in onze regio neemt het aantal broedplaatsen toe.

Fig.1 Ontwikkeling Blauwe Reigerkolonies in Zd-Kenn.land

Zo zijn in de afgelopen tien jaar nieuwe kleine kolonies ontstaan buiten de traditionele binnenduinrand in ons poldergebied: Buitenliede, Bennebroekerweg en Hoofddorpse Bos. Daarom ook is het mogelijk dat er toch kleine kolonies of solitaire broedparen, die soms plotseling kunnen verschijnen, zijn gemist in de loop der tijd.

6. Waarnemers.

De volgende personen hebben in 1983 meegewerkt aan de Blauwe Reigertelling: Herman Assendelft, Ad Bertling, Fred Cottaar, G. Hoggendorp, Evert v. Huijssteeden, M.A. Smit, Rolf de Vries en John Weyers. Waarvoor dank.

7. Literatuur.

- Blok, A.A. 1973. De Blauwe Reiger in Nederland...Wel of Wee? Het Vogeljaar 21: 338-346 en 361-367.
- Blok, A.A. en M. Roos. 1977. Blauwe Reiger census 1970-1976. Het Vogeljaar 25: 205-223.
- Blok, A. en T. Dybbro. 1980. De Blauwe Reiger. Amsterdam & Antwerpen.
- Braaksma, S. en M.F. Mörzer Bruyns. 1950. Overzicht van de Broedkolonies van de Blauwe Reiger, *Ardea cinerea* L., in Nederland in 1949. *Ardea* 38: 135-162.
- Brouwer, G.A. 1926. De sterkte der Nederlandsche Blauwe Reigerkolonies in 1925. *Ardea* 15: 113-149.
- Cramp, S. en K.E.L. Simmons (eds). 1977. The birds of the Western Palearctic. Vol. 1. Oxford.
- Thijssen, J.P. 1909. Reigers en Aalscholvers. De Levende Natuur 14: 24-27.
- Teixeira, R.M. (red.). 1979. Atlas van de Nederlandse Broedvogels. 's Graveland.
- Ven, J. van der. 1962. Het aantal broedparen van de Blauwe Reiger (*Ardea Cinerea* L.) in Nederland in 1956 en '61. *Limosa* 35: 226-269.
- Vogelwerkgroep Avifauna West-Nederland. 1981. Randstad en Broedvogels. Tilburg.

Evert van Huijssteeden, Rijksweg 333, 2025 DA Haarlem.

P.S.

Wie heeft gegevens over de Blauwe Reigerkolonie die in de vijftiger- en zestigerjaren gevestigd was op "Huize Manpad". (red.)

Blauwe Reiger *Ardea cinerea*